

GDK: 921 (497.12)

SPREMEMBE LASTNINSKE STRUKTURE GOZDOV ZARADI DENACIONALIZACIJE IN NJIHOVE GOZDNOGOSPODARSKE POSLEDICE

Iztok WINKLER* , Mirko MEDVED**

Izvleček

S političnimi in gospodarskimi spremembami po l. 1990 se v Sloveniji spreminja lastninska struktura. Za gozdove je zlasti pomemben proces denacionalizacije po II. svetovni vojni podržavljenih gozdov. Dosedanja raziskovanja kažejo, da je povprečna velikost vrnjene zasebne gozdne posesti 30 ha, vendar jo bodo v povprečju dobili 3 dediči. 40% denacionalizacijskih upravičencev oz. njihovih dedičev doslej ni imelo gozdov. Z denacionalizacijo se bo sicer povečalo število lastnikov gozdov, povprečna zasebna gozdna posest pa le malo. Polovica denacionalizacijskih upravičencev in dedičev je nekmotov.

Ključne besede: denacionalizacija, zasebni gozdovi, Slovenija, zasebni lastniki gozdov, gospodarjenje z gozdovi

CHANGES IN THE FOREST OWNERSHIP STRUCTURE DUE TO DENATIONALISATION AND THE IMPACT ON FOREST MANAGEMENT

Abstract

After 1990, political and economical changes were introduced in Slovenia, which in turn are bringing about marked changes in the ownership structure. The ownership structure of forests will be affected particularly by the process of undoing the nationalisation of forests that followed World War II. Recent surveys say that the average size of a forest property returned to the private sector is 30 hectares, which is to be shared on an average by three heirs. Forty percent of the rightful claimants or their heirs have not had a forest property so far. The process of denationalisation will lead to an increase in the number of forest owners, though the average size of a private forest property will remain virtually unchanged. Half of the rightful claimants or their heirs are non-farmers.

Key words: denationalisation, small-scale private forests, Slovenia, non-industrial private forest owners, management of forests.

* Dr., red. prof., Oddelek za gozdarstvo Biotehniške fakultete, 61000 Ljubljana, Večna pot 83

** Mag., asistent, Gozdarski inštitut Slovenije, 61000 Ljubljana, Večna pot 2

KAZALO

1	UVOD.....	217
2	JAVNO MNENJE IN DENACIONALIZACIJA.....	218
3	TEMELJNE ZNAČILNOSTI DOSEDANJE LASTNINSKE IN POSESTNE STRUKTURE GOZDOV.....	219
4	ZNAČILNOSTI ZAKONA O DENACIONALIZACIJI..	219
5	PROCES DENACIONALIZACIJE GOZDOV.....	220
6	RAZISKAVA MED UPRAVIČENCI IN DEDIČI DENACIONALIZIRANIH GOZDOV.....	222
6.1	Odnos in stališča do pomena gozdne posesti	223
6.2	Pravice in obveznosti lastnikov gozdov	227
6.3	Gospodarjenje z gozdom in opravljanje dela v gozdu.....	230
6.4	Oprema in varnost pri delu v gozdu.....	235
7	POVZETEK.....	239
	SUMMARY	242
	VIRI.....	245

1 UVOD

Politične in gospodarske spremembe po letu 1990, ki so dosegle vrh z osamosvojitvijo Slovenije in sprejemom nove Ustave (1991) bistveno vplivajo na lastninsko strukturo v državi in tudi v gozdovih.

Dosedanja tki. družbena lastnina dobiva povsem jasno opredeljenega lastnika. V gospodarskih podjetjih je stekel proces lastninskega preoblikovanja v smeri privatizacije, premoženje večine negospodarskih organizacij pa je postalo državna last. Družbeni gozdovi, s katerimi so doslej upravljala in gospodarila gozdnogospodarska podjetja, so na podlagi Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij postali državna last in z njimi gospodari Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov. Drugo premoženje gozdarskih podjetij se lastnini enako kot v drugih dejavnostih.

Z ustavo je zajamčena pravica do zasebne lastnine, ki ni več kakorkoli omejena v obsegu (doslej največ 45 ha gozdov, razen v gorskih predelih), vendar je treba lastninsko pravico izvrševati tako, da je zagotovljena njena ekološka, socialna in proizvodna funkcija.

Hkrati pa je stekel drug, enako pomemben proces. Na podlagi Zakona o denacionalizaciji se je začelo nekdanjim lastnikom vračati tisto premoženje, ki jim je bilo odvzeto po II. svetovni vojni z ukrepi agrarne reforme in na podlagi podobnih predpisov. V gozdarstvu bo ta proces zajel okoli 180.000 ha, gozdov kar bo bistveno spremenilo lastninsko in posestno strukturo slovenskih gozdov. Ta proces spremljamo tudi raziskovalno, pri čemer nas posebej zanimajo gozdnogospodarske posledice denacionalizacije gozdov. V začetku l. 1994 smo na treh območjih Slovenije analizirali 132 odločb o denacionalizaciji, ki se nanašajo na 4075 ha gozdov (10% površine, vrnjene do konca leta 1993). Anketirali smo 183 upravičencev oziroma dedičev denacionaliziranih gozdov. V analiziranih primerih je denacionalizacijski postopek trajal povprečno 7 mesecev.

2 JAVNO MNENJE IN DENACIONALIZACIJA

Center za raziskavo javnega mnenja in množičnih komunikacij pri Fakulteti za družbene vede v Ljubljani spremlja v okviru javnomnenjskih raziskav tudi odnos do procesov privatizacije in denacionalizacije. Na splošno imajo državljani Slovenije pozitiven odnos do vračanja odvzetega premoženja, čeprav se kaže, da je ta vse bolj kritičen. V preglednici 1 je prikazan odnos (javno mnenje) do vračanja premoženja v letih od 1991 do 1993.

Preglednica 1: Odnos do vračanja premoženja (v %)

Table 1: Public opinion about the return of property (in %)

Leto <i>Year</i>	Zelo pozitiven <i>Very positive</i>	Pozitiven <i>Positive</i>	Nevtralen <i>Neutral</i>	Negativen <i>Negative</i>	Zelo negativen <i>Very negative</i>	Ne vem <i>I don't know</i>	Skupaj <i>Total</i>
1991	14.2	36.8	26.1	10.5	2.7	9.7	100.0
1992	10.2	37.5	25.2	12.6	3.0	11.4	100.0
1993	13.2	36.1	23.1	13.7	5.1	8.7	100.0

Vir: SJM 1991-1993

Preglednica 2: Mnenja o oblikah vračanja premoženja leta 1991 (v %)

Table 2: Public opinion about the return of property in 1991 (in %)

Vrsta premoženja <i>Sort of property</i>	Oblika vračanja <i>Form of Property return</i>	V naravi <i>In kind</i>	Kot odškodnina <i>Payment of indemnity</i>	Sploh ne <i>No return</i>	Skupaj <i>Total</i>
Vrnitev tovarn, podjetij in trgovin <i>Return of factories, companies, shops</i>		25.4	47.5	26.0	100.0
Vrnitev odvzete kmetijske zemlje in gozdov <i>Return of farmland and forests</i>		61.5	25.3	12.4	100.0
Vrnitev cerkvenih gozdov in objektov <i>Return of church forests and buildings</i>		31.8	29.2	37.9	100.0
Vrnitev sanatorijev in bolnic <i>Return of hospitals</i>		29.8	35.3	33.6	100.0
Vrnitev umetnin <i>Return of works of art</i>		55.4	25.1	18.5	100.0

Vir: SJM 1991

Pred sprejemom zakona o denacionalizaciji, ko še niso bili znani vsi okviri in rešitve zakona, so se anketiranci večinoma zavzeli za različne oblike vračanja premoženja: v naravi, kot odškodnino ali pa so bili mnenja, da premoženja sploh ne bi vračali.

Velika večina anketiranih državljanov je tudi menila, da ne bi smeli vračati odvzetega premoženja tujcem (59.3%) in obsojenim sodelavcem okupatorjev v II. svetovni vojni (55.6%).

3 TEMELJNE ZNAČILNOSTI DOSEDANJE LASTNINSKE IN POSESTNE STRUKTURE GOZDOV

V Sloveniji je bila že doslej večina gozdov (63%) v zasebni lasti. Zasebna gozdna posest pa je močno razdrobljena. V tem stoletju se je povprečna zasebna gozdna posest več kot prepolovila in je znašala leta 1990 le 2,7 ha. Na te spremembe so vplivali številni vzroki: prodaja dela gozdov, kadar lastnik zaide v gospodarske težave, prodaja dela gozdov zaradi modernizacije kmetije, delitev gozdov zaradi izplačila dediščin ali dote. Po II. svetovni vojni se je zasebna gozdna posest zmanjšala pri 20% lastnikov, povečala pa pri 12%. Na zmanjšanje gozdne posesti so najbolj vplivali dedovanje (36%), agrarna reforma (30%), krčitve gozdov zaradi gradnje infrastrukturnih objektov (21%) in prodaja (10%). Spreminjanje poklicne sestave prebivalstva po II. svetovni vojni je močno vplivalo tudi na socialno strukturo lastnikov gozdov. V začetku tega stoletja je bilo v Sloveniji 73,3% kmečkega prebivalstva, leta 1991 pa le še 7,6%. Posebno v času ekstenzivne industrializacije je podeželje zapustilo mnogo ljudi, ki so se odselili v nove industrijske centre. Mnogi med njimi so obdržali vse ali pretežni del gozdov. Leta 1990 je bilo že okoli 40% lastnikov gozdov nekmetov, nanje pa je odpadlo 22% zasebne gozdne posesti.

4 ZNAČILNOSTI ZAKONA O DENACIONALIZACIJI

Na podlagi zakona o denacionalizaciji bo vrnjeno nacionalizirano premoženje fizičnih in zasebnih pravnih oseb, ki jim je bilo odvzeto po II. svetovni vojni predvsem na podlagi predpisov o agrarni reformi ali drugih predpisov.

Pretežno gre za premoženje fizičnih oseb, med pravnimi osebami pa je najpomembnejši razlastitveni upravičenec cerkev.

Zakon določa, da se premoženje vrača praviloma v naravi, upravičenec pa lahko namesto tega zahteva tudi denarno odškodnino, ki pa jo dobi izplačano v obveznicah Slovenskega odškodninskega sklada. Denacionalizacija gozdov v naravi se lahko odreče, kadar gre za gozdove, ki so naravni rezervati ali služijo za opravljanje raziskovalne in izobraževalne dejavnosti.

5 PROCES DENACIONALIZACIJE GOZDOV

Denacionalizacija bo predvidoma zajela do 180.000 ha gozdov. Proces denacionalizacije teče razmeroma počasi, od uveljavitve zakona, decembra 1991, do konca leta 1993 je bilo prejšnjim lastnikom vrnjeno 41.000 ha gozdov. Posamezni denacionalizacijski postopek traja povprečno 7 mesecev. Doslej je bila denacionalizirana gozdna posest skoraj v celoti vrnjena v naravi, le za 14 ha so denacionalizacijski upravičenci zahtevali denarno nadomestilo. To je v veliki meri tudi znak nezaupanja do obveznic Odškodninskega sklada, za katere država ne jamči. V naši anketi je 5% denacionalizacijskih upravičencev odgovorilo, da bi bilo pripravljeno namesto gozda vzeti tudi ustrezno obveznico, če bi zanjo jamčila država.

Vrnjeni gozdovi pomenijo za 60% upravičencev povečanje dosedanje gozdne posesti (v nadaljevanju stari lastniki), 40 % upravičencev oziroma njihovih dedičev pa doslej ni imelo gozdov (v nadaljevanju novi lastniki). Gozdovi se sicer vračajo nekdanjim lastnikom, ki pa mnogokrat niso več živi, zato pravico do vrnitve posesti uveljavljajo njihovi dediči. Kadar dobi gozd več dedičev razlaščenca, ga bo treba razdeliti. Raziskava je pokazala, da je bila doslej povprečna vrnjena gozdna posest 30 ha, dejansko pa jo bodo podedovali povprečno po 3 dediči. Približno 60% dedičev je že dogovorjenih, kako bodo delili oziroma uživali vrnjene gozdove. Večina (52 %) jih želi, da se vrnjeni gozdovi fizično razdelijo med dediče, 15% jih želi gospodariti s temi gozdovi skupno, 27% pa jih meni, naj gozd prevzame eden izmed dedičev, preostale pa naj izplača. Pri slednjih se večina zavzema za izplačilo v 2 - 3 letih, 6% dedičev pa se namerava odpovedati dediščini gozda.

Zaradi denacionalizacije se bo torej v Sloveniji močno povečal delež zasebnih gozdov, povprečna zasebna gozdna posest se bo nekoliko povečala, dobili pa bomo tudi nekaj večjih in velikih lastnikov gozdov s površino nad 1000 ha gozdov.

To domnevo potrjuje primerjava velikostna strukture zasebne gozdne posesti leta 1990 (t.j. pred denacionalizacijo) in strukture gozdne posesti, ki je predmet denacionalizacije.

Preglednica 3: Struktura zasebne gozdne posesti v Sloveniji leta 1990 in struktura denacionalizirane gozdne posesti (v %)

Table 3: The structure of private forest property in Slovenia in 1990 and the structure of denationalised forest property (in %)

Velikost gozdne posesti	Število lastnikov		Gozdna površina	
	Posest 1990	*Denacion. posest	Posest 1990	*Denacion. posest
<i>Size of forest property</i>	<i>Number of owners</i>		<i>Forest area</i>	
	<i>Property 1990</i>	<i>*Denation. property</i>	<i>Property 1990</i>	<i>*Denation. property</i>
Do 3 ha <i>Up to 3 ha</i>	76.2	25.2	25.4	1.6
3 - 5 ha	9.2	10.7	13.2	1.7
5 - 10 ha	8.9	18.5	22.6	4.6
10 - 15 ha	2.8	10.2	12.3	4.6
15 - 30 ha	2.3	15.0	16.3	12.2
30 - 50 ha	0.5	7.6	7.2	11.0
50 - 100 ha	0.1	7.9	3.0	20.7
100 - 200 ha		2.6		12.1
200 - 500 ha		2.1		23.0
500 - 1000 ha		0.1		2.7
1000 - 2000 ha		0.1		5.8

* Na podlagi vzorca 30.000 ha denacionaliziranih gozdov.

* Based on the sample of 30,000 ha of denationalised forests

V navedenih primerjavah niso upoštevani morebitni cerkveni gozdovi. Cerkev je imela do nacionalizacije okoli 40.000 ha gozdov in je sedaj denacionalizacijski upravičenec, vendar še ni dogovora, ali bo gozdove dobila vrnjene v celoti v naravi ali kot odškodnino, še zlasti zato, ker je del nekdanjih cerkvenih gozdov na območju, ki je proglašeno za narodni park. Če bo cerkev dobila vrnjene vse gozdove v naravi, bo poleg države največji individualni lastnik gozda.

Pričakujemo, da bo dobra polovica denacionalizacijskih upravičencev dobila gozdno posest manjšo od 10 ha, vendar pa le slabo desetino celotne denacionalizirane površine. Le majhno število upravičencev bo dobilo gozdno posest večjo kot 50 ha, vendar pa skupaj več kot polovico denacionalizirane gozdne posesti.

Za oceno gozdnogospodarskih posledic je pomembno, kako se bo spremenila socio-ekonomska struktura lastnikov gozdov, saj ta kaže na navezanost lastnika na gozd, njegovo pripravljenost, usposobljenost in opremljenost za gospodarjenje z gozdovi.

Med denacionalizacijskimi upravičenci oziroma njihovimi dediči smo anketirali 50% nekmetov, 28% mešanih, 3% ostarelih in 19% čistih kmetov. V socio-ekonomskem smislu z denacionalizacijo torej ne bomo okrepili kmečke posesti oziroma posesti tistih, ki so gospodarsko močno navezani in odvisni od dohodkov iz gozdov. Nasprotno, še bolj se bo povečal delež nekmečkih lastnikov gozdov.

6 RAZISKAVA MED UPRAVIČENCI IN DEDIČI DENACIONALIZIRANIH GOZDOV

Raziskavo med upravičenci in dediči denacionaliziranih gozdov smo opravili v prvi polovici leta 1994 na treh industrijsko in ruralno različnih predelih Slovenije (občine Jesenice, Škofja Loka in Maribor-Ruše). Kriterij pri izboru občin je bila uspešnost poteka procesa reševanja denacionalizacijskih zahtevkov. Raziskava je potekala v dveh fazah. V prvi smo analizirali odločbe (končne ali začasne) o denacionalizaciji, ki so jih izdale posamezne občine. V njih smo dobili osnovne podatke o nacionalizaciji posesti, o upravičencu, dedičih in o vsebini denacionalizacijskega zahtevka, površini gozda in številu vrnjenih parcel. V drugi fazi pa smo anketirali upravičence in dediče razlaščene gozdne posesti. Anketa zajema predvsem vprašanja o pomenu in odnosu do nove gozdne posesti, o poznavanju pravic in obveznosti pri gospodarjenju z gozdovi, oblikah gospodarjenja v bodoče ter o usposobljenosti, opremljenosti in motiviranosti lastnikov (s pomočjo družinskih članov) za delo v svojem gozdu. Skupno smo analizirali 132

odločb o denacionalizaciji in opravili 183 anketiranj. Pri analiziranju razlik med kategorijami lastnikov smo uporabljali kontingenčne tabele.

Rezultati so prikazani na več načinov - glede na socio-ekonomske kategorije ter ločeno za stare in nove lastnike. Ob domnevi, da je naš vzorec dovolj reprezentativen, marsikje predstavljamo tudi povprečne vrednosti za vse anketirane skupaj. V preglednici 4 je prikazana struktura anketiranih - ločeno za stare in nove lastnike glede na socio-ekonomsko kategorijo.

Preglednica 4: Struktura anketiranih denacionalizacijskih upravičencev oziroma dedičev

Table 4: The structure of the rightful claimants or their heirs surveyed

Socio-ekonomska kategorija	Skupaj anketiranih		Stari lastniki		Novi lastniki	
<i>Socio-economic categories</i>	<i>Total of owners surveyed</i>		<i>Former owners</i>		<i>New owners</i>	
	n	%	n	%	n	%
Skupaj <i>Total</i>	183	100.0	111	60.7	72	39.3
Čiste kmetije <i>Full-time farms</i>	35	19.1	35	19.1	0	0.0
Mešane kmetije <i>Part-time farms</i>	51	27.9	45	24.6	6	3.3
Ostarele kmetije <i>Senior farms</i>	6	3.3	4	2.2	2	2.1
Nekmetijska posest <i>Non-farm property</i>	91	49.7	27	14.7	64	35.0

6.1 Odnos in stališča do pomena gozdne posesti

Vprašani so imeli možnost odgovarjati na vsako vprašanje o pomenu gozdne posesti. Stališča smo merili v petih stopnjah po lestvici Likertovega tipa, pri čemer je pomembnost naraščala z ocenami od 1 do 5 (1 - nepomembno, 2 - malo pomembno, 3 - srednje pomembno, 4 - pomembno in 5 - zelo pomembno). Stališča o odnosu lastnikov do gospodarskih vidikov gozda (prvih pet kolon v preglednici 5) prikazujemo s povprečnimi vrednostmi ločeno po socio-ekonomskih tipih posesti. V šestem stolpcu je

tudi skupno povprečje. V splošnem lahko sklepamo, da je gozd najpomembnejši za ostarele (4.53) in čiste kmetije (4.46). Pri mešanih kmetijah je povprečna vrednost teh stališč za okrog 15% nižja (3.84), medtem ko je pri nekmetih nižja za 42% (2.67).

Preglednica 5: Stališča anketiranih do pomena gozda glede na socio-ekonomski tip gospodinjstva (povprečne vrednosti odgovorov)

Table 5: Views of the owners surveyed on different aspects of a forest property according to socio-economic categories of households (average values of answers)

Socio-ekonomski tip gospodinjstva Lastnina gozda predstavlja		*Ostarela kmetija *Senior farm	Čista kmetija Full-time farm	Mešana kmetija Part-time farm	Nekmetijska posest Non-farm property	Skupaj povprečje Total average
Les za vzdrževanje Wood for maintenance	1	4.33	4.77	4.10	2.80	3.59
Drva za kurjavo Wood for heating	2	5.00	4.74	4.20	2.53	3.50
Finančna rezerva Financial reserve	3	4.83	4.49	3.76	2.95	3.53
Pomemben del posesti Important part of property	4	4.33	4.26	3.73	2.71	3.34
Dohodek Income	5	4.17	4.06	3.43	2.34	3.03
Skupaj povprečje za 1-5 Total average for 1-5	6	4.53	4.46	3.84	2.67	3.40
Ugled Status	7	3.67	2.86	2.63	2.04	2.42
Delovno okolje Working environment	8	2.50	3.54	2.59	1.26	2.11
Gozd bi prodal Preference for selling forest	9	1.00	1.00	1.12	1.78	1.42

* V socio-ekonomski kategoriji ostarela kmetija je bilo anketiranih le 9 gospodinjstev.

* Nine households only were surveyed in the socio-economic category of a senior farm.

Med vidiki gospodarske pomembnosti gozda lastniki na prva tri mesta uvrščajo:

Socio-ekonomska kategorija	Rang pomembnosti		
	1	2	3
Čista kmetija	Les za vzdrževanje	Drva za kurjavo	Gozd predstavlja rezervo
Mešana kmetija	Drva za kurjavo	Les za vzdrževanje	Gozd predstavlja rezervo
Ostarela kmetija	Drva za kurjavo	Gozd predstavlja rezervo	Les za vzdrževanje & Gozd pomemben del posesti
Nekmetijska posest	Gozd predstavlja rezervo	Les za vzdrževanje	Gozd pomemben del posesti

Če razlagamo ta stališča iz vidika pomembnosti in načina gospodarjenja z gozdovi, potem lahko za posamezne socio-ekonomske kategorije ugotovimo tudi naslednje:

Čista: povprečna vrednost treh najpomembnejših vidikov pomena gozda je 4.67 - zelo pomembno. Iz gozda predvsem pridobivajo tehnični les in les za kurjavo, zato so v gozdu stalno prisotni.

Mešana: povprečna vrednost treh najpomembnejših vidikov pomena gozda je 4.02 - pomembno. Podobno kot čiste kmetije, le da na prvo mesto uvrščajo pomen drv za kurjavo in so manj ekonomsko odvisni od gozda.

Ostarela: povprečna vrednost treh najpomembnejših vidikov pomena gozda je 4.72 - zelo pomembno. Pomembno je pridobivanje lesa za kurjavo, v ospredje pa prihaja pomen gozda kot rezerve, zato je tudi poseganje v gozdove, predvsem kar zadeva pridobivanje tehničnega lesa bolj občasno.

Nekmetijska: povprečna vrednost treh najpomembnejših vidikov pomena gozda je 2.82 - srednje pomembno. Na prvo mesto uvrščajo pomen gozda kot rezerve, na drugega pridobivanje tehničnega lesa in tako kot na ostarelih kmetijah štejejo gozd tudi za pomemben del posesti. Kljub temu pa ne smemo spregledati dejstva, da je vrednost najvišje izraženega stališča za skoraj dva vrednostna razreda nižja kot pri čistih in ostarelih in več kot za en vrednostni razred v primerjavi z mešanimi kmetijami.

Velike so razlike tudi v stališčih do dela v gozdu, kar je razumljivo predvsem pri tistih, ki so bili do sedaj nelastniki gozdov in pri nekmečkih posestnikih (1.26). Nekoliko pa preseneča velika razlika - kar za eno vrednostno stopnjo - med mešanimi (2.59) in čistimi kmetijami (3.54).

Vsi anketirani (izjema so ostarele posesti) so dokaj podobnega mnenja glede ugleda - statusa, ki ga prinaša lastnina gozda in menijo, da je malo do srednje pomembna.

Med čistimi in ostarelimi kmetijami nihče ne bi prodal gozda oziroma prodajo gozda enotno ocenjujejo kot nepomembno. Tudi lastniki gozdov na mešanih kmetijah prodajo gozda štejejo za nepomembno. Še največ možnosti, da bi gozd prodali, izražajo nekmetje, kljub temu, da je glede na celotno lestvico stališč to najbližje stopnji - malo pomembno.

Ugotavljali smo tudi razlike v izraženih stališčih, glede na to, ali so pred denacionalizacijo že imeli gozd (stari lastniki) oziroma ali so bili do denacionalizacije brez gozda (novi lastniki). Pri vseh stališčih so razlike statistično značilne. Novi lastniki so v povprečju izrazili za eno stopnjo nižje stališče. Razlike so visoko značilno različne pri vseh "gospodarskih" vidikih stališč ter pri vidiku dela v gozdu (stopnja tveganja manjša od 1%). Stališča v zvezi s prodajo gozda se razlikujejo pri tveganju manjšem od 5%. Še najmanjše značilne razlike so v videnju gozda kot pomembnega dela posesti (stopnja tveganja 10%). Izjemo predstavlja le stališče glede pomembnosti ugleda, ki ga naj bi prinašal gozd kot lastnina. Tu so razlike med starimi in novimi lastniki statistično neznačilne.

Ugotavljali smo tudi razlike med starimi in novimi lastniki znotraj socio-ekonomskih kategorij mešana kmetija in nekmetijska posest. Pri mešanih kmetijah značilne razlike v stališčih nastopajo le pri drveh za kurjavo in pri gozdu kot pomembnem delu posesti (stopnja tveganja 10%). Neznačilne, a dokaj velike razlike so še pri stališčih: gozd prinaša ugled, gozd je pomembna rezerva in pri pomenu gozda za pridobivanje tehničnega lesa. Stališča starih lastnikov so v povprečju višja.

Pri nekmetijski posesti pa so značilne razlike v izražanju stališč naslednje: pri drveh za kurjavo ter pri pridobivanju tehničnega lesa (stopnja tveganja 5%) in pri gozdu kot pomembnem delu posesti (stopnja tveganja 10%).

6.2 Pravice in obveznosti lastnikov gozdov

Lastnike gozdov smo tudi vprašali, kako so seznanjeni s pravicami in obveznostmi, predvsem v povezavi z Zakonom o gozdovih iz leta 1993. Za odgovore so imeli 3 možnosti, in sicer: 1- nisem seznanjen, 2- seznanjen sem deloma, 3- seznanjen sem v celoti. Vprašanja in rezultati analize odgovorov so prikazani v preglednici 6, struktura odgovorov na posamezna vprašanja pa v grafikonu 1.

Preglednica 6: Seznanjenost lastnikov s pravicami in obveznostmi pri gospodarjenju z gozdom

Table 6: The owners' knowledge of rights and duties related to forest management

Ali ste seznanjeni s tem: <i>Are you aware with of the following:</i>	Številka vpra- šanja <i>Question number</i>	Rang <i>Rank</i>	Značilnost razlike med socioeko- starimi in novimi nomskimi lastniki kategorijami <i>Differences between: socio-economic former categories and new owners</i>	
Da imate pravico sodelovati v postopku sprejemanja GG načrta? <i>That you are entitled to participate in the procedure of adopting a forest management plan?</i>	1	V	**	**
Da imate pravico sodelovati pri pripravi gozdnogojitvenih načrtov? <i>That you are entitled to participate in the preparation of a silvicultural plan?</i>	2	IV	**	**

Da imate pravico do odškodnine ali davčne olajšave kadar je uživanje lastnine omejeno, če je gozd razglašen za varovalnega ali za gozd s posebnim namenom? <i>That you are entitled to the an indemnity or tax relief if a restriction was placed on your property, for example, your forest was declared a protection area or a forest with a special function</i>	3	VI	---	---
Da mora država ali lokalna skupnost vaš gozd, ki ga razglasi za varovalnega ali gozd s posebnim namenom, na vašo zahtevo odkupiti?" <i>That the government or local council must purchase your forest provided it was declared a protection area or a forest with a special function if you lodge such a claim?</i>	4	VIII	---	---
Da bo Zavod za gozdove po predhodnem posvetovanju z vami izdal odločbo v upravnem postopku o potrebnih gojitvenih in varstvenih delih ter o količini in strukturi dreves za največji možni posek? <i>That, having discussed the matter with you, the Slovenian Forest Service will issue a decree on required silvicultural and preservation tasks, prescribing the limit on the quantity and structure of trees for felling?</i>	5	III	o	o
Da je posek na golo kot način gospodarjenja z gozdovi prepovedan? <i>That clear cutting as a forest management measure is not allowed?</i>	6	I	---	*
Da je za gozd treba vsako leto, ne glede na sečnjo, plačevati davek? <i>That a tax on the forest is to be paid annually regardless of felling?</i>	7	II	---	---

Da bo potrebno, ne glede na sečnjo, plačevati letno pristojbino za vzdrževanje gozdnih cest? <i>That an annual fee for the maintenance of forest roads will have to be paid, regardless of felling?</i>	8	VII	---	---
--	---	-----	-----	-----

** Razlike značilne na stopnji tveganja 1%.

* Razlike značilne na stopnji tveganja 5%.

o Razlike značilne na stopnji tveganja 10%.

--- Razlike niso značilne.

** The differences are significant at significance level 1%.

* The differences are significant at significance level 5%.

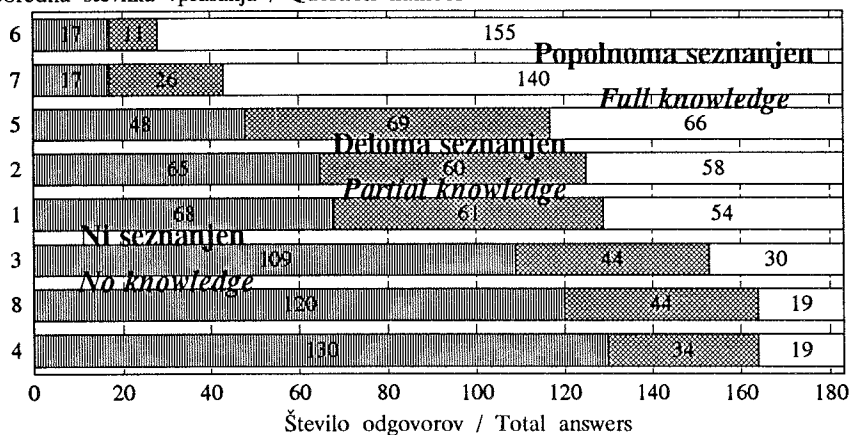
o The differences are significant at significance level 10%.

--- The differences are insignificant.

Grafikon 1: Struktura odgovorov iz preglednice 6

Graph 1: The structure of the answers from Table 6

Zaporedna številka vprašanja / Question number

Lastniki so najboljše seznanjeni s prepovedjo sečnje na golo (6), saj je ta že dolgo uzakonjena in ni novost v Zakonu o gozdovih iz leta 1993. Razlike v poznavanju prepovedi golosečnje so značilne med starimi in novimi lastniki, čeprav jo tudi slednji dokaj dobro poznajo. Tudi to, da je treba od gozda plačevati davek (7) jim ni tuje. Davke so lastniki gozdov plačevali že prej, vendar le, kadar so pridobivali les in ne vsako leto kot je predvideno v novem zakonu. Med različnimi kategorijami lastnikov so visoko značilne razlike v poznavanju odločb, ki jih izdaja Zavod za gozdove (5). Predvsem

nekmetje in novi lastniki gozdov so najmanj seznanjeni s tem. Tem je tudi pravica do sodelovanja pri izdelovanju gozdnogojitvenih načrtov (2) in pri sprejemanju gozdnogospodarskih načrtov (1) manj znana. Poudariti pa moramo, da so s tem precej boljše seznanjeni stari lastniki nekmetje kot pa novi lastniki nekmetje.

Ne glede na socio-ekonomsko kategorijo in ne glede, ali so lastniki stari ali novi pa so slabo seznanjeni s pravicami, ki se nanašajo na odškodnine in davčne olajšave (3) ter možnosti odkupa s strani države oz. lokalne skupnosti v primeru, da imajo varovalni gozd (4). Zelo slabo poznajo tudi obveznost plačila pristojbine za vzdrževanje gozdnih cest (8).

6.3 Gospodarjenje z gozdom in opravljanje dela v gozdu

Lastniki nameravajo z denacionaliziranim gozdom v večini primerov gospodariti sami v sodelovanju z jedrom družinskih članov (60.6% vprašanih). Nadaljnjih 11.5% namerava v gospodarjenje vključiti še širšo družino. Skrbnika oziroma upravitelja gozda namerava najeti 13.1% anketiranih lastnikov gozdov. Gozd namerava prodati 7.6% lastnikov. Preostanek lastnikov ne namerava v gozdu početi ničesar ali pa se niso odločili za nobenega od naštetih odgovorov. Nihče pa ne namerava gozda dati v zakup. Seveda so razlike v načinu gospodarjenja med socio-ekonomskimi kategorijami zelo velike. Na čistih kmetijah nameravajo gospodariti le sami z ožjim jedrom družine, nekmetje pa le v tretjini primerov. Ko smo analizirali strukturo odgovorov ločeno za stare in nove lastnike, smo ugotovili pri starih visoko značilne razlike (stopnja tveganja 0.1%) v odgovorih, pri novih lastnikih pa ni značilnih razlik, ne glede na to kateri socio-ekonomski kategoriji pripadajo. Strukturo odgovorov po socio-ekonomskih kategorijah pa prikazujemo v preglednici 7.

Ne glede na to, da je več kot 60% anketiranih odgovorilo, da bodo sami gospodarili v gozdovih, jih bo precej manj tudi opravljal dela v gozdovih. Kar tretjina teh ne bo sama opravljala sečnje in spravila lesa. Približno šestina pa ne namerava samih opravljati varstvenih in gojitvenih del. Lastniki bodo iskali različne izvajalce za dela v gozdu in si pomagali tudi z medsosedsko pomočjo. Struktura tistih, ki bodo predvidoma delali v

gozdovih, je prikazana v preglednici 8. Prikazani so le povprečni rezultati, vedeti pa moramo, da so razlike med posameznimi kategorijami lastnikov precej velike. Razlike so značilno različne med vsemi kategorijami in vsemi lastniki skupaj ter tudi med starimi lastniki. Neznačilne pa so razlike med starimi in novimi lastniki v kategoriji nekmetje in tudi med novimi lastniki ne glede na socio-ekonomsko kategorijo.

Preglednica 7: Oblike gospodarjenja z denacionaliziranim gozdom (strukturna odgovorov v %)

Table 7: Forms of management of denationalised forests (answers in %)

Socio-ekonomske kategorije posesti	Čiste kmetije	Mešane kmetije	Ostarele kmetije	Nekmečka pos.
Vsi lastniki	n=35	n=51	n=6	n=91
Stari/Novi	35/0	45/6	4/2	27/64
-----	Full-time	Part-time	Senior	Non-farm
Socio-economic categories	farm	farm	farm	property
All owners	n=35	n=51	n=6	n=91
Former/New owners	35/0	45/6	4/2	27/64
Gospodaril bo sam oz. s pomočjo jedra družine	100.0	82.4	33.3	35.1
Forests will be managed by the owner, assisted by nuclear family		82/83	25/50	41/32
Gospodaril bo s pomočjo širše družine	0.0	7.8	33.3	16.5
Forests will be managed with the aid of extended family		9/0	50/0	23/14
Za gospodarjenje bo najel skrbnika (upravitelja)	0.0	2.0	0.0	25.3
A bailiff (manager) will be hired to manage the forest		0/17		23/28
Gozd bo dal v zakup	0.0	0.0	0.0	0.0
Forest will be leased				
Gozd bo prodal	0.0	3.9	0.0	13.2
Forest will be sold		4/0		15/12
Z gozdom ne namerava početi ničesar	0.0	3.9		0.0
No plans for the forest		4/0		
Druge oblike gospodarjenja			33.4	9.9
Other forms of management			25/50	0/14
Skupaj %				
Total in %	100	100	100	100

Op.: Z manjšimi črkami je označeno razmerje v številu starih in novih lastnikov; 27/64 pri nekmečki posesti pomeni 27 starih in 64 novih od skupno 93 anketiranih. V enakem smislu so zapisani tudi deleži v tabeli - večje številke veljajo za vse skupaj, manjše po ločeno za stare in nove lastnike.

Note: The relationship between the number of former and new owners is given in pearl. For example, 27/64 for a non-farm property means 27 former and 64 new owners of the 91 surveyed owners in total. The same applies to percentages - figures given in brevier apply to all owners together, while figures in pearl apply to former and new owners separately.

Preglednica 8: Izvajalci posameznih del v gozdovih (deleži v %)

Table 8: Execution of forest tasks (answers in %)

Vrsta dela Izvajalec del Type of work	Sečnja Felling	Spravilo Skidding	Gojitvena dela Silvicultural tasks	Varstvena dela Preservation tasks	Gradnja vlak Construction of skidding tracks	Prevoz lesa Transport of wood
Forest work will be carried out:						
Sam z družino By the owner and family members	38.7	41.5	51.9	47.5	8.2	6.0
Medsosedska pomoč With the assistance of neighbours	20.8	18.0	13.1	15.3	4.9	2.7
Izvajalsko gozdarsko podj. By a forest enterprise	6.6	6.6	7.1	7.1	10.9	13.1
Obrtniki By artisans	4.9	5.5	0.5	1.0	21.3	54.1
Zadruga By a co-operative	0.0	0.5	0.5	1.1	0.5	4.4
Preko drugačnih oblik Other ways	4.4	3.3	2.2	1.6	2.7	6.0
Nič ne bo delal By nobody	10.4	10.4	10.4	10.9	37.3	13.1
Delo bo izvajal (organiziral) skrbnik (upravitelj) By a bailiff (manager) who will organise work	10.4	10.4	10.4	10.4	10.4	9.8
Ni odgovora No answer	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8

Značilnost	Vsi lastniki	o	o	o	o	o	*
razlik	Stari lastniki	*	o	o	*	**	o
glede na	Novi lastniki	---	---	---	---	---	---
soc-ek. kat.							
Signif.	All owners	o	o	o	o	o	*
differences	Former	*	o	o	*	**	o
owners		---	---	---	---	---	---
between	New owners						
soc.-ec. cat.							

Razlike med izvajalci pri različnih vrstah del so značilno različne med vsemi lastniki skupaj in tudi če primerjamo samo stare lastnike. Pri novih lastnikih pa so razlike neznačilne. Tudi ko smo primerjali stare in nove lastnike v socio-ekonomski kategoriji nekmečke posesti so razlike neznačilne.

Lastniki se iz različnih vzrokov odločajo, da dela v gozdovih ne bodo opravljali sami. Za enaka dela kot so v gornji preglednici, so pri vsakem navedli glavni vzrok. Struktura odgovorov je v preglednici 9.

Anketirani so se dokaj raznovrstno odločali pri navajanju vzrokov za neopravljanje dela v gozdu. Predvsem pri sečnji, spravilu, varstvenih in gojitvenih delih je struktura vzrokov dokaj podobna in precej enakomerno zastopana po vseh glavnih vzrokih. Pri prevozu in gradnji vlak pa so največkrat izjavili, da nimajo ekonomskega interesa pri tem delu in tudi da za to nimajo opreme. Tudi tu so razlike med socio-ekonomskimi kategorijami značilno različne, če primerjamo vse lastnike ali pa samo stare. Razlike pa so neznačilne med novimi lastniki. Za razliko od primerjav v preglednici 6 in 7 pa so v primeru navajanja vzrokov za neopravljanje dela v gozdu, značilne razlike med nekmeti (stari - novi lastniki).

Preglednica 9: Glavni vzroki, zaradi katerih lastniki v gozdovih ne bodo delali sami (deleži v %)

Table 9: The main reasons why owners will not work in their forests (answers in %)

Vrsta dela Glavni vzroki <i>Type of work</i>	Sečnja <i>Felling</i>	Spravilo <i>Skidding</i>	Gojitvena dela <i>Silvicultural tasks</i>	Varstvena dela <i>Preservation tasks</i>	Gradnja vlak <i>Construction of skidding tracks</i>	Prevoz lesa <i>Transport of wood</i>
<i>Main reasons:</i>						
Ne zna <i>Lack of knowledge</i>	20.9	18.6	22.2	24.1	5.1	5.0
Nima časa <i>Lack of time</i>	17.6	10.5	20.8	21.5	3.9	4.4
Nima opreme <i>Lack of equipment</i>	17.6	26.7	11.1	10.1	23.7	34.6
Nima ekonomskega interesa <i>No economic interest</i>	17.6	17.5	16.7	17.7	57.1	46.0
Ni sposoben za delo v gozdu <i>Unable to do forest work</i>	26.3	26.7	29.2	26.6	10.2	10.0
Skupaj % <i>Total %</i>	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Število odgovorov <i>Number of answers</i>	91	86	72	79	156	159
Delež od vseh anketiranih <i>Percentage of all owners surveyed</i>	49.7	46.7	39.3	43.2	85.2	86.9

Tudi oblike prodaje lesa bodo pestre (preglednica 10). Polovica anketiranih ni vnaprej odločena komu bo prodala les, zato bodo iskali najboljšega kupca. Približno v enakem deležu vprašani prisegajo na zadrugo (13%) in gozdarska izvajalska podjetja (15%). Nekaj manj kot petina (17%) anketiranih pa lesa ne namerava prodajati.

*Preglednica 10: Oblike prodaje lesa**Table 10: Forms of wood sale*

Oblike prodaje <i>Forms of wood sale</i>	Deleži odgovorov v % <i>Percentages of answers</i>	Značilnost socioekonomski- mi kategorijami <i>Differences socio-economic categories</i>	razlik med: novimi in starimi lastniki <i>between: new and former owners</i>
Sam bo poiskal kupca <i>Will find the buyer themselves</i>	49.4	*	**
Preko zadruga <i>Through a co-operative</i>	13.1	o	*
Preko gozdarskega izvajalskega podjetja <i>Through a forest enterprise</i>	14.9	---	---
Preko drugih posrednikov (lesnih trgovcev) <i>Through other middlemen (traders in wood)</i>	5.9	---	---
Ne bo prodajal lesa <i>Will not sell wood</i>	16.7	o	o

6.4 Oprema in varnost pri delu v gozdu

O varnosti pri delu lahko govorimo šele, ko smo za neko delo usposobljeni. Naši lastniki pa so usposobljeni zelo slabo, zato bi bilo bolje govoriti o nevarnosti pri delu. O tem precej povedo tudi odgovori o tem, kje so se naučili opravljanja gozdnih del (preglednica 11). Opozoriti je potrebno, da so v tabeli deleži računani v vsaki celici glede na n=število anketiranih v socio-ekonomski kategoriji. Vsakdo je imel možnost pritrdilno odgovarjati na več možnih odgovorov, zato vsote niti v vrsticah niti v kolonah niso 100%

Preglednica 11: Učenje opravljanja gozdnih del (deleži v % - n = 183)**Table 11: Acquisition of skills needed for forest work (answers in %)**

Socio-ekonomske kategorije posesti	čiste kmetije n=35	Mešane kmetije n=51	Ostarele kmetije n=6	Nekmečka posest n=91	Povprečje vseh anketiranih
Opravlja gozdnih del se je naučil:					
<i>Socio-economic categories</i>	<i>Full-time farm</i>	<i>Part-time farm</i>	<i>Senior farm</i>	<i>Non-farm property</i>	<i>Average of all owners surveyed</i>
<i>Acquisition of skills needed for forest work:</i>	<i>n=35</i>	<i>n=51</i>	<i>n=6</i>	<i>n=91</i>	<i>n=183</i>
Sam <i>Self-taught</i>	43	41	33	14	28
Od staršev oz. sorodnikov <i>From parents or relatives</i>	69	65	33	26	45
Na tečaju-jih <i>In course / courses</i>	11	6	0	1	4
V šoli (kmetijska, gozdarska) <i>At school (agriculture, forestry)</i>	6	10	0	3	5
Pri sosedih <i>From neighbours</i>	9	25	33	4	12
Od gozdarjev <i>From foresters</i>	34	35	17	10	22
Nekvalificiran <i>Unqualified</i>	0	8	33	57	32

Tretjina anketiranih se ne čuti usposobljene delati v gozdu, od tega je največ nekmetov 57%. Neusposobljenih za delo v gozdu je 14% starih lastnikov in 42% novih. Največ se jih naučilo delati od staršev in sorodnikov. Naslednja pomembna oblika učenja je samouk (28%). Dobra petina je izjavila, da so se naučili delati tudi od gozdarjev. Po teh rezultatih sodeč lahko sklepamo, da so za delo v gozdu najbolj usposobljeni na čistih in mešanih kmetijah. Zelo malo pa se jih je usposobilo tečajjih.

Dodatno bi se želela usposablјati za delo v gozdu natanko tretjina vseh anketiranih. Od tega je 57% čistih kmetov, 37% mešanih, 66% ostarelih in 21% nekmetov. Med starimi lastniki to predstavlja 43% in med novimi 19% takšnih, ki bi se želeli dodatno usposablјati za delo v gozdu. Katera področja iz gozdarstva so najbolj zanimiva in za katero kategorijo lastnikov

je prikazano v preglednici 12. Pri izračunavanju deležev smo upoštevali samo tiste ($n=62$), ki so izjavili, da bi se želeli dodatno usposablјati za delo v gozdu.

Več kot polovica ukaželјnih lastnikov gozdov najbolj pogreša znanja iz gojenja in varstva gozdov. Dobro tretjino jih zanima kaj več o vrednotenju in prodaji lesa, četrtno pa sečnja. Petino lastnikov, ki želi več vedeti, zanima tudi krojenje sortimentov ter vrednotenje oz. stroški gospodarjenja z gozdom. Zahteve po izobraževanju v različnih kategorijah lastnikov niso značilno različne, razen pri krojenju in pri željah pod "drugo" na stopnji tveganja 10%.

Kako so anketirani lastniki opremljeni za delo v gozdu z osnovnimi stroji in varstveno opremo, prikazuje preglednica 13.

Preglednica 12: Zanimanje za različna področja usposabljanja (deleži v %, n=62)

Table 12: Forest tasks and the need for further training (answers in %, n=62)

Socio-ekonomske kategorije posesti	Čiste kmetije	Mešane kmetije	Ostarele kmetije	Nekmečka posest	Povprečje vseh, ki se žele usposablјati
Področje usposablјanja:	n=20	n=19	n=4	n=21	
<i>Socio-economic categories</i>	<i>Full-time farm</i>	<i>Part-time farm</i>	<i>Senior farm</i>	<i>Non-farm property</i>	<i>Average of all owners interested in further train.</i>
<i>Forest tasks of interest for further training:</i>	<i>n=18</i>	<i>n=19</i>	<i>n=4</i>	<i>n=21</i>	
Sečnja <i>Felling</i>	20	42	0	21	26
Krojenje in standardi za sortimente <i>Bucking and forests assortment standards</i>	10	37	0	11	18
Prevoz in nakladanje lesa <i>Transport and loading of wood</i>	0	11	0	5	5
Spravilo s traktorji <i>Skidding with tractors</i>	5	21	0	11	11
Spravilo z žičnicami <i>Cable yarding</i>	10	10	0	5	8
Gojenje gozdov (sajenje, nega) <i>Silviculture (planting, tending)</i>	45	52	50	74	58
Vrednotenje oz. stroški gospodarjenja z gozdom <i>Valuation, or analysis of cost involved in forest management</i>	10	21	0	32	19
Vrednotenje in prodaja lesa <i>Valuation and wood sale</i>	25	47	25	36	35
Varstvo gozdov <i>Forest preservation</i>	45	63	50	68	58
Drugo <i>Other forest tasks</i>	60	32	75	26	42

Preglednica 13: Stroji in varstvena oprema za delo v gozdu (deleži lastnikov, ki imajo posamezno opremo oz. stroj)

Table 13: *Basic harvesting and protective equipment for forest work (percentages of owners of individual pieces of equipment)*

Socio-ekonomske kategorije posesti	Čiste kmetije n=35	Mešane kmetije n=51	Ostarele kmetije n=6	Nekmečka posest n=91
Stroji in varstvena oprema				
<i>Socio-economic categories</i>	<i>Full-time</i>	<i>Part-time</i>	<i>Senior</i>	<i>Non-farm</i>
<i>Harvesting and protective equipment</i>	<i>farm</i> n=35	<i>farm</i> n=51	<i>farm</i> n=6	<i>property</i> n=91
Motorna žaga <i>Chain saw</i>	100	92	83	38
Traktor <i>Tractor</i>	100	82	83	5
Vitel <i>Winch</i>	96	63	67	3
Prikolica za prevoz lesa <i>Trailer for transport of wood</i>	60	39	17	3
Čelada <i>Helmet</i>	45	29	17	8
Zaščitna obutev <i>Protective footwear</i>	49	47	17	13
Zaščitna obleka <i>Protective clothing</i>	34	27	0	4

Razlika v opremljenosti je visoko značilno različna. Po pričakovanju jo imajo največ čiste kmetije. Z zelo veliko opreme pa razpolagajo tudi mešane in ostarele kmetije. Precej slabše pa je stanje pri opremi za varstvo pri delu.

7 POVZETEK

Na območju Republike Slovenije so že doslej prevladovali (63%) zasebni gozdovi, ki pa so bili močno razdrobljeni. Povprečna gozdna posest je znašala le okoli 2,7 ha. Velika večina lastnikov je imela gozdno posest manjšo od 5 ha. Drobljenje zasebne gozdne posesti je v Sloveniji proces, ki teče že celo stoletje. Na zmanjšanje zasebne gozdne posesti so najbolj vplivali dedovanje (36%), agrarna reforma po II. svetovni vojni (30%) in krčitve gozdov zaradi gradnje infrastrukturnih objektov (21%). Na podlagi

zakona o denacionalizaciji, ki je bil sprejet oktobra 1991, bo prejšnjim lastnikom vrnjeno okoli 180.000 ha gozdov. Zato je pomembno vprašanje, kako bo to vplivalo na posestno in lastniško strukturo ter posledice denacionalizacije na gospodarjenje z gozdovi. Do konca leta 1993 je bilo prejšnjim lastnikom vrnjeno 41.000 ha gozdov, kar kaže, da je proces denacionalizacije razmeroma počasen.

Ta proces spremljamo z občasnimi anketami med novimi lastniki gozdov. V začetku leta 1994 smo na treh območjih Slovenije analizirali 132 odločb o denacionalizaciji, ki se nanašajo na 4075 ha gozdov (10% površine vrnjene do konca leta 1993). Anketirali smo 183 lastnikov (dedičev) denacionaliziranih gozdov. V analiziranih primerih je denacionalizacijski postopek trajal povprečno 7 mesecev.

Skoraj v celoti je bila doslej (do konca leta 1993) denacionalizirana gozdna posest vrnjena v naravi, le za 14 ha so denacionalizacijski upravičenci zahtevali denarno nadomestilo. V naši anketi pa je 5% upravičencev dejalo, da bi bilo pripravljeno namesto gozda v naravi vzeti tudi ustrezno obveznico, če bi zanjo jamčila država.

Gozdovi se vračajo nekdanjim lastnikom, ki pa mnogokrat niso več živi, zato pravico do vrnjene posesti uveljavljajo njihovi dediči. Raziskava je pokazala, da je bila doslej povprečna vrnjena posest 30 ha, dejansko pa jo bodo dedovali povprečno po trije dediči. Med denacionalizacijskimi upravičenci oziroma njihovimi dediči smo anketirali 50% nekmetov, 28% mešanih gospodinjestev, 19% čistih kmetov in 3% ostarelih kmetij. V socialno ekonomskem smislu z denacionalizacijo tako ne bomo okrepili kmečke posesti. Nasprotno, še bolj se bo povečal delež nekmečkih lastnikov gozdov, ki jih je že doslej bilo okoli 40% in so imeli v lasti 22% površine zasebne gozdne posesti.

Vrnjeni gozdovi pomenijo za 60% lastnikov povečanje dosedanje gozdne posesti, 40% upravičencev pa doslej ni imelo gozdov. Kadar dobijo gozd vrnjen dediči razlaščenca, bo treba gozd razdeliti. V času denacionalizacije je 60 % dedičev izjavilo, da so že dogovorjeni, kako bodo delili oziroma uživali vrnjeni gozd. Večina (52%) jih želi, da se vrnjeni gozd fizično razdeli med dediče, 15% jih želi gospodariti skupno, 27% pa jih meni, da

naj gozd prevzame eden izmed dedičev, preostale pa izplača (večina se zavzema za izplačilo v 2-3 letih). Dediščini gozda se želi odpovedati 6% dedičev.

Pri anketiranju smo lastnike vprašali, kakšen imajo odnos do nekaterih gozdnogospodarskih vidikov gozdne posesti. Analiza nekaterih vidikov kaže, da je gozd najpomembnejši za ostarele (povprečna vrednost stališč - 4,53) in čiste kmetije (4,46) . Pri mešanih kmetijah je povprečna vrednost teh stališč za okrog 15% nižja (3,84), medtem ko je pri nekmetih nižja za 42% (2,67).

Med ljudmi na splošno velja prepričanje, da je gozd pomembna kmetova rezerva. Toda iz raziskave lahko sklepamo, da sta za čiste kmetije poleg tega še dva bolj pomembna, povsem proizvodna vidika in sicer pridobivanje tehničnega lesa za prodajo in vzdrževanje ter pridobivanje drv za ogrevanje. To pomeni, da je predvsem za čiste kmete še bolj kot gozd-rezerva pomembno gozd-lesni sortimenti, kar pomeni tudi permanentno pridobivanje dohodka iz gozda in ne samo ob izrednih prilikah. Nasprotno pa nekmetje uvrščajo na prvo mesto po pomembnosti ravno gozd kot rezervo. Takšen odnos do gozda ima pomembne posledice tudi na gospodarjenje z gozdom. Čisti kmetje so bolj finančno odvisni od gozda, zato morajo iz gozda stalno pridobivati les in del dohodka kmetije, ne glede na razmere na trgu z lesom. Nekmetje so veliko manj odvisni od stalnih virov dohodka iz gozda, zato se praviloma lažje prilagajajo tržnim razmeram. Na mešanih in ostarelih kmetijah so najvišje ocenili vidik pridobivanja lesa za kurjavo. Na ostarelih kmetijah in nekmetje na tretje mesto uvrščajo gozd kot pomemben del posesti, kar si lahko razlagamo tudi kot nekakšen statusni pomen. Gozd kot delovno okolje je najpomembnejši za čiste kmete.

Stališča tistih, ki pred denacionalizacijo niso imeli gozda, so v povprečju nekoliko nižja, vendar značilno različna le pri stališčih o pridobivanju drv in tehničnega lesa. Prodajo gozda po ugodnih pogojih so najvišje ocenili nekmetje (1.73), za čiste kmetije pa je prodaja gozda povsem nepomembna in nihče ne namerava prodajati gozda.

Pravice in obveznosti lastnikov pri gospodarjenju z gozdovi so se precej spremenile po sprejetju Zakona o gozdovih v juniju 1993, zato nas je

zanimalo, kako so z njimi seznanjeni. Zelo dobro poznajo prepoved sečnje na golo in obveznost plačevanja davkov od gozdne posesti. Predvsem novi lastniki in nekmetje slabo poznajo možnost sodelovanja pri izdelovanju gozdnogojitvenih načrtov in pri sprejemanju gozdnogospodarskih načrtov. Vsi lastniki precej slabo poznajo pravice povezane z odkupom varovalnih gozdov, odškodnin in davčnih olajšav ter obveznosti plačila pristojbine za vzdrževanje gozdnih cest.

Lastnike smo tudi vprašali, kdo bo opravljal različna dela v njihovih gozdovih in kako so za ta dela opremljeni in usposobljeni. Pri tem so razlike med socio-ekonomske kategorijami ter med starimi in novimi lastniki zelo velike. Na čistih kmetijah nameravajo tudi v bodoče sami gospodariti z gozdom, v veliki meri tudi na mešanih kmetijah. Nekmetje bodo le v polovici primerov s pomočjo ožje in širše družine gospodarili z gozdom. Četrtnina jih namerava najeti skrbnika oz. upravitelja.

Samo tretjina vseh anketiranih lastnikov bi se želela dodatno usposablјati za gospodarjenje z gozdom. Največ zanimanja kažejo za področje gojenja in varstva gozdov. Zanima pa jih tudi usposablјanje s področja vrednotenja in prodaje lesa ter večšin pri pridobivanju gozdnih lesnih sortimentov.

SUMMARY

Until now, private small-scale forests (63%) have already characterized Slovenia. The average forest property has been merely 2.7 ha, and the majority of owners have had a forest property of less than 5 ha. Fragmentation of private forest property is a process which commenced early in this century and has gone on ever since. The decrease in property size was mainly due to inheritance (36%), the agrarian reform after World War II (30%), and to deforestation on account of infrastructure projects (21%). Under the Denationalisation Act, which was adopted in October 1991, approximately 180,000 ha of forest will be returned to former owners. Thus a question appears as to how denationalisation will affect property and ownership structure, and forest management. By the end of 1993, 41,000 ha of forest were returned to their former owners. The figure is indicative of the fact that this is a relatively slow process.

The process of denationalisation is studied with surveys, which are carried out among new forest owners from time to time. At the beginning of 1994, 132 rulings from three different regions of Slovenia, concerning 4,075 ha of forests, were analysed (10% of the area was returned by the end of 1993), and 183 claimants or their heirs of denationalised forests were comprised by a survey. On the average, denationalisation proceedings took seven months.

All denationalised forest property was returned in kind (by the cadastral year 1993). The payment of an indemnity was demanded by claimants for mere 14 hectares. Of the persons surveyed, 5% of the claimants would have been ready to accept debentures instead of the payment in kind, if these had been guaranteed by the government.

Forests are being returned to their former owners, but if they are deceased, their heirs are entitled to claim the return of property. The results of this study show that the average forest property returned so far to claimants was 30 hectares. But the property was inherited by 3 heirs on the average. Of the rightful claimants, or their heirs, surveyed for the purpose of this study, 50% were non-farm owners, 28% part-time farmers, 19% full-time farmers, and 3% senior farmers. In socio-economic terms then denationalisation will not help to revitalise agrarian property. On the contrary, it will lead to a higher percentage of non-farmers as forest owners, who have represented 40% of all owners so far with 22% of all the private forest property.

For 60% of the owners, the return of a forest property means an increase in their property, whilst 40% of the claimants have not had a forest property so far. If a forest is to be returned to several heirs, the property needs to be divided among them. Approximately 50% have already agreed on how the property would be shared out. Most of them (52%) are of the opinion that the returned forest would be divided physically among the heirs, 15% want to manage the estate jointly, and 27% share the opinion that one of the heirs would become the sole owner, who would buy out the other heirs, say, in 2-3 years. Six percent of the heirs intend to renounce the inheritance.

The owners surveyed were asked about their views on some aspects of the management of a forest property. According to the analysis of their answers, forest property is of most importance for senior farms (average value of opinion - 4.53) and full-time farms (4.46). For part-time farms the average value opinions is lower by about 15% (3.84) and for non-farm property it is lower by no less than 42% (2.67).

Contrary to a popular belief, a forest is not necessarily regarded as an important reserve by a farmer. The results of the survey show that for full-time farms there are two more important aspects, the production of technical wood for sale and maintenance, and the production of wood for heating. This means that the production of wood assortment is of more importance to full-time farmers than the forest as a financial reserve, which means that a forest is a permanent and not an occasional source of income. On the other hand, forest is primarily regarded as financial reserve by non-farmers. Such attitude towards the forest will certainly have impact on the management of forests. Full-time farms are financially more dependent on the forest, therefore they need to produce wood from the forest on a permanent basis as it represents part of the income of the farm, regardless of the conditions on the timber market. A non-farm property is less dependent on the income from the forest, and so it can as a rule adapt more easily to conditions on the market. Part-time and senior farms consider of production of wood for heating as the most important. For senior farms and non-farm properties, forest as an important part of estate ranks third, which may be attributed to the fact that a forest is considered as a status symbol. Forest as a working environment is of most importance to full-time farmers.

The opinions' values of new owners, who had no forest property prior to denationalisation, are slightly lower on the average, though they differ significantly only as regards the production of wood for heating and of technical wood. Of all the owners surveyed, non-farmers gave most points to the sale of a forest under favourable conditions (1.73), while full-time farmers regarded the sale as totally unimportant, and none of them would sell the forest.

The Forest Act, adopted in June 1993, introduced a number of changes in the rights and duties of owners regarding the management of a forest. Therefore forest owners were asked questions about them. The results of the survey show that they are well aware of the ban on clear cutting and of the payment of taxes. But particularly new owners and non-farm owners are poorly informed about the possibility for their co-operation in the preparation of a silvicultural plan and in the procedure of adopting a forest management plan. All the owners know very little about their rights related to the sale of a protected forest, an indemnity or a tax relief, and about the payment of an annual fee for the maintenance of forest roads.

Forest owners were also asked about forest work, as to who would carry it out and if they were equipped and qualified for it. Essential differences were found between socio-economic categories and between former and new owners. Full-time farmers and most part-time farmers intended to manage the forest themselves in the future as well. Only half of non-farmers would manage the forest themselves, assisted by the nuclear and extended family. A quarter of them are going to hire a manager.

As few as one-third of the owners surveyed considered further training as necessary. They are interested primarily in tasks related to silviculture and nature protection. Valuation and wood sale and skills required for the production of forest timber assortment are the fields of work that are also interesting for them.

VIRI

- MEDVED, M., 1991. Vključevanje lastnikov gozdov v gozdno proizvodnjo (The participating of forest owners in forest production). Magistrska naloga, Biotehniška fakulteta Oddelek za gozdarstvo, Ljubljana, 179 s.
- TOŠ, N., 1988. Metode družboslovnega raziskovanja. Državna založba Slovenije, Ljubljana, 215 s.
- VERDNIK, M., 1994. Gospodarjenje z denacionaliziranimi gozdovi v gozdnogospodarski enoti Lovrenc na Pohorju. Diplomski naloga, Biotehniška fakulteta Oddelek za gozdarstvo, Ljubljana, 40 s.
- WINKLER, I., GAŠPERŠIČ, F., 1987. Zasebni gozdovi v Sloveniji - stanje in novejša gibanja (Privat forests in Slovenia - situation and newly trends).

Strokovna in znanstvena dela, Biotehniška fakulteta Oddelek za gozdarstvo, Ljubljana, 94, 116 s.

WINKLER, I., 1989. Nastanek in razvoj kmečke gozdne posesti v Sloveniji (The origins and development of agricultural forest holdings in Slovenia). Ljubljana, Zbornik gozdarstva in lesarstva, 33, s.153-84.

WINKLER, I.,1992. Denacionalizacija gozdov. Gozdarski vestnik, Ljubljana, 50, 2, s. 95-101.

WINKLER, I., Why not simply denationalise the forests. Slovenian Business Report, Ljubljana, 1, 5, s. 36-38.

--1994, Šesto poročilo o uresničevanju zakona o denacionalizaciji. Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, Ljubljana, 20, 11, s. 85-120.

-- Zakon o denacionalizaciji. Ur. l. RS, št.27-1094/91

-- Zakon o gozdovih. Ur. l. RS, št. 30-1299/93